

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ: РОЗВИТОК ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ З ДИРЕКТИВАМИ ЄС

ПЕТИК Любов Орестівна

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4807-2236>*

МРУЦЬ Володимир

*провідний інженер даних,
компанія «GlobalLogic»*

Анотація. У статті аналізується розвиток нормативно – правової бази здійснення публічних закупівель в Україні. Проведено характеристику законодавства України щодо регулювання публічних закупівель на різних етапах розвитку. Розглядаються новації до законодавчих актів та їх вплив на прозорість та ефективність здійснення публічних закупівель. Особлива увага приділяється необхідності адаптації та гармонізації законодавства України у сфері публічних закупівель з відповідними Директивами Європейського Союзу.

Ключові слова: публічні закупівлі, процедури закупівлі, централізовані закупівельні організації, електронна система ProZorro, тендерна документація

Постановка проблеми: Сфера публічних закупівель пройшла чималий шлях становлення, перетворення та розвитку. Останні роки ознаменувалися значними реформами у сфері публічних закупівель, спрямованими на підвищення їхньої прозорості та боротьбу з корупцією. Впровадження електронної системи ProZorro стало революційним кроком у цьому напрямку. Проте, незважаючи на досягнуті успіхи, система публічних закупівель в Україні все ще стикається з низкою проблем та викликів, що потребують подальшого наукового осмислення та пошуку шляхів їхнього вирішення. Основні проблеми виникають, передусім, через недосконалість законодавчої бази, що регулює процес публічних закупівель. Чинна нормативно – правова база здійснення публічних закупівель потребує постійного удосконалення з метою пошуку найбільш раціональної та прийнятної для нашої економіки моделі розвитку та функціонування системи публічних закупівель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку нормативно – правової бази здійснення публічних закупівель в Україні знайшло відображення в роботах таких науковців: Н. Здирко, О. Зельдіна, І. Коваленко, В. Малолітнева, О. Подцерковний, , О. Шатковський та ін. Проте законодавство України у сфері публічних закупівель зазнало значних змін, тому потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження - аналіз розвитку нормативно – правової бази здійснення публічних закупівель в Україні.

У статті застосовується порівняльний аналіз для виявлення відмінностей між різними редакціями нормативно – правових актів щодо публічних закупівель, а також для порівняння процедур закупівель. Системний аналіз використовується для розгляду впливу реформ на прозорість, ефективність та доброчесність закупівельного процесу та проблеми гармонізації законодавства з міжнародними стандартами та директивами ЄС. У статті проведено детальний аналіз трансформації та розвитку законодавства щодо здійснення публічних закупівель.

Виклад основних результатів. Становлення та розвиток законодавства у сфері публічних закупівель в Україні пройшло кілька етапів, кожен з яких був зумовлений необхідністю адаптації до нових економічних реалій та міжнародних стандартів.

Початкове регулювання здійснювалося низкою розрізнених нормативно-правових актів, що часто призводило до непрозорості та створювало умови для корупційних зловживань.

З метою приведення системи державних закупівель до міжнародних стандартів був прийнятий Закон «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22 лютого 2000 року № 1490-ІІ. Відповідно до цього Закону організаційні та методологічні функції в сфері державних закупівель були покладені на Міністерство економіки України, у структурі якого було створено Департамент з питань координації державних закупівель.

Після прийняття поправок у грудні 2005 р. в системі державних закупівель фактично відбулось розпорошення повноважень, функцій та відповідальності між різними державними органами, а також в системі держзакупівель з'явився новий орган - неприбуткова спілка громадських організацій Тендерна палата України, яка під приводом необхідності підвищення прозорості процесу державних закупівель отримала значні повноваження у цій сфері. Згідно з новою редакцією закону, уповноваженим органом з питань державних закупівель став Антимонопольний комітет України, на який, окрім контролю за станом економічної конкуренції, було покладено ряд невласливих для нього організаційних функцій, зокрема щодо надання дозволів на процедуру торгів з обмеженою участю і закупівлі в одного учасника, здійснення контролю в системі закупівель, ведення реєстру учасників, написання звітів про торги тощо [17].

Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 1 червня 2010 року № 2289-VI став спробою уніфікації правил, проте мав низку недоліків.

Революційним кроком стало прийняття нового Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII, який набрав чинності у 2016 році. Цей закон був розроблений з урахуванням кращих міжнародних практик та рекомендацій міжнародних організацій. Цей Закон містив низку концептуальних змін щодо здійснення публічних закупівель замовниками із обов'язковим використанням електронної системи закупівель, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами. Його основними нововведеннями стали:

- обов'язкове використання електронної системи закупівель ProZorro для всіх державних замовників. Це забезпечило відкритість інформації про закупівлі, підвищило рівень конкуренції та можливості для громадського контролю.

- впровадження нових процедур закупівель, таких як відкриті торги, обмежені торги та переговорна процедура, з чітким визначенням умов їх застосування.

– створення ефективного механізму оскарження рішень замовників до Антимонопольного комітету України.

Після впровадження основної редакції Закону «Про публічні закупівлі» відбувався процес його постійного вдосконалення шляхом внесення численних змін та доповнень. Ці зміни були спрямовані на:

– уточнення окремих положень закону з урахуванням практики його застосування.

– імплементацію нових інструментів для підвищення ефективності та прозорості закупівель.

– адаптацію законодавства до європейських стандартів у рамках євроінтеграційних процесів.

– регулювання особливостей закупівель в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану. Зокрема, були внесені зміни, що спрощували деякі процедури для забезпечення нагальних потреб держави.

Таким чином, починаючи з 2015 року в Україні проводиться реформа публічних закупівель, а також поетапне приведення законодавства України до норм *acquis* Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Метою реформи публічних закупівель є підвищення прозорості, конкурентності та професійності закупівель, а також поетапне приведення системи публічних закупівель України у відповідність із стандартами Європейського Союзу.

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, закріплено зобов'язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС.

Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р було схвалено Стратегію реформування системи публічних закупівель («Дорожню карту») та затверджено план заходів щодо реалізації Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти»), яка передбачала 5 етапів послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2015 - 2022 років [12].

Стратегічні цілями реформи публічних закупівель є:

-- гармонізація законодавства України у сфері публічних закупівель з відповідними вимогами директив ЄС та Угоди СОТ про державні закупівлі;

-- створення та розвиток системи електронних закупівель з урахуванням вимог та стандартів ЄС, кращої міжнародної практики;

-- розвиток системи професійної підготовки спеціалістів з питань публічних закупівель та професіоналізація у сфері публічних закупівель;

-- міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель та підвищення іміджу України на міжнародній арені як держави із сучасною системою публічних закупівель.

Функції Уповноваженого органу, що здійснює регулювання сфери публічних закупівель, покладені на Мінекономіки. Органом оскарження визначено Антимонопольний комітет України. Контроль у сфері здійснюється Державною аудиторською службою України, Рахунковою палатою та Антимонопольним комітетом України в межах повноважень, визначених законодавством.

У 2016 році було прийнято Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через

електронну систему закупівель Prozorro.

Завдяки реформі публічні закупівлі переведено з «паперового» в «електронний» формат та здійснюються з використанням електронної системи закупівель. А для закупівель, які здійснюються без використання електронної системи закупівель, необхідно обов'язково оприлюднити в електронній системі закупівель звіт про договір про закупівлю. Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 166 затверджено Порядок функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків [4]. Цим нормативним актом визначаються вимоги до функціонування електронної системи закупівель, процедуру проведення авторизації електронних майданчиків та скасування рівня (рівнів) акредитації авторизованого електронного майданчика, умови підключення та випадки відключення електронних майданчиків від електронної системи закупівель, вимоги до електронних майданчиків та відповідальність операторів авторизованих електронних майданчиків.

Таким чином, вся інформація про закупівлі за публічні кошти знаходиться в електронній системі закупівель у вільному доступі.

Запровадження електронних закупівель сприяло підвищенню прозорості процесу закупівель, розширило можливості бізнесу щодо участі в публічних закупівлях та дало змогу як контролюючим органам, так і громадськості спостерігати за процесом здійснення публічних закупівель.

З квітня 2020 року оновлено редакцію Закону України «Про публічні закупівлі», якою передбачено, зокрема:

- перехід від тендерних комітетів до уповноважених осіб для професіоналізації закупівель;
- удосконалення механізму оскарження;
- запровадження спрощеної закупівлі;
- функціонування нових інструментів для підвищення ефективності закупівель (електронні каталоги);
- можливість виправлення учасником протягом двадцяти чотирьох годин невідповідностей в тендерній пропозиції після їх виявлення замовником;
- розширення переліку підстав для відповідальності за порушення законодавства у сфері закупівель та ін.

З метою розвитку електронної системи закупівель забезпечено автоматичний обмін інформацією з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державним реєстром лікарських засобів, Державною податковою службою України, Державною казначейською службою України та Національним агентством з питань запобігання корупції.

Нормативно та технічно передбачено можливість здійснення Державною аудиторською службою та її територіальними органами в електронній системі закупівель моніторингу закупівель, у тому числі, із використанням автоматичних індикаторів ризику, використання яких дає можливість автоматично здійснювати вибір процедур закупівель, що містять ознаки порушень законодавства у сфері публічних закупівель.

Поряд з цим, на центральному рівні визначені централізовані закупівельні організації, які в інтересах замовників проводять закупівлі згідно з Законом України «Про публічні закупівлі».

Централізовані закупівельні організації - юридичні особи державної або комунальної власності, що визначаються Кабінетом Міністрів України, Радою

міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування як замовники, які організовують і проводять тендери та закупівлі за рамковими угодами в інтересах замовників.

Основними функціями централізованої закупівельної організації є:

- 1) проведення тендерів в інтересах замовників відповідно до законодавства;
- 2) розроблення технічних специфікацій для товарів, послуг (крім поточного ремонту) під час проведення тендерів централізованою закупівельною організацією в інтересах замовників;
- 3) розроблення та затвердження методики аналізу ринку товарів, послуг (крім поточного ремонту), для закупівлі яких централізована закупівельна організація проводить тендери в інтересах замовників;
- 4) розроблення та затвердження методики визначення очікуваної вартості предмета закупівель для закупівель, що проводяться централізованою закупівельною організацією в інтересах замовників;
- 5) проведення постійного аналізу ринку з урахуванням потреб замовників, в інтересах яких централізована закупівельна організація проводить тендери;
- 6) надання замовникам консультативної, навчальної, інформаційної та правової допомоги, пов'язаної з організацією та проведенням тендерів;
- 7) уніфікація технічних вимог і специфікацій для товарів, послуг (крім поточного ремонту), що закуповуються, створення стандартних технічних специфікацій, тендерної документації, договорів про закупівлю під час проведення тендерів, що проводяться централізованою закупівельною організацією в інтересах замовників [1, 10].

За час роботи електронної системи закупівель спостерігається щорічне зростання кількості закупівель з 900 тисяч у 2017 році до більш ніж 5 мільйонів закупівель у 2021 році та відповідно суми укладених договорів з 472 млрд грн у 2017 році до 965 млрд грн у 2021 році. Проте з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України та введення правового режиму воєнного стану ситуація у сфері закупівель дещо змінилась і у 2022 році здійснено 2,8 млн закупівель та укладено договорів на суму 484 млрд. грн. [12].

Із введенням в Україні воєнного стану зазнає змін і нормативно – правова база публічних закупівель.

Зокрема, перші зміни до Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-ІХ внесено 16 серпня 2022 року.

Постановою КМУ від 28 лютого 2022 р. № 169 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» встановлювалось, що в умовах воєнного стану державні замовники у сфері оборони та служби державного замовника (далі - державні замовники у сфері оборони) здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення без застосування видів (процедур) закупівель, визначених Законом України «Про оборонні закупівлі» [6].

Змінами, внесеними до Закону України «Про публічні закупівлі» у вересні 2022 року, закріплювалось гнучке регулювання закупівель під час воєнного стану та запроваджувалось обов'язкове звітування за прямими контрактами.

Постановою КМУ від 11 листопада 2022 р. № 1275 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» затверджено:

- особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану;

– Порядок визначення предмета закупівлі під час здійснення закупівель продуктів харчування, послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування для особового складу Збройних Сил;

– Порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин [7].

Також Постанова №1275 розширює перелік оборонних замовників і впроваджує процедуру "рамкових угод" для придбання окремої групи військових товарів.

Постановою КМУ від 24 червня 2022 р. № 723 повернуто цивільні закупівлі в Prozorro за спрощеною процедурою [8].

Порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин [7].

3 жовтня 2022 року відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (далі - Особливості) від 12 жовтня 2022 р. № 1178 договір про закупівлю за результатами проведеної закупівлі згідно з пунктами 10 і 13 цих особливостей укладається відповідно до Цивільного і Господарського кодексів України з урахуванням положень статті 41 Закону, крім частин третьої – п'ятої, сьомої та восьмої статті 41 Закону, та Особливостей. Отже, якщо замовник укладає договір про закупівлю згідно з підпунктами 5, 7, 8 пункту 13 Особливостей, які передбачають укладення договору про закупівлю товарів, робіт або послуг, що можуть бути надані (поставлені/виконані) тільки певним суб'єктом господарювання, за відсутності альтернативи, в такому разі сторони можуть встановити в договорі про закупівлю, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення у зазначених випадках згідно частини третьої статті 631 Цивільного кодексу України [9]. Цими Особливостями регулювалися також закупівлі за спеціальною процедурою, що сприяло пришвидшенню процедур та безлімітному використанню Prozorro Market.

Фактично, уряд цими Особливостями затверджує нові правила закупівель. Головна мета - забезпечити, з одного боку, швидкість, ефективність закупівель, а з іншого - справедливу конкуренцію і відкриті дані. І при цьому зберегти можливість безпечно здійснювати оборонні закупівлі.

Таким чином, основними нововведеннями Постанови КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 є:

– нова відкрита процедура з особливостями, що дозволяють купувати швидше та ефективніше,

– скорочуються терміни проведення - майже вдвічі, що дозволить значно прискорити закупівлі,

– учасники тендеру можуть подати пропозицію, вищу за стартову вартість, що дозволить більш гнучко реагувати на коливання валютного курсу, і не завищувати очікувану вартість,

– договір можна укласти, навіть якщо на відкриті торги прийшов лише один учасник, що особливо важливо для звільнених територій, де значно зменшилась кількість потенційних постачальників. Як результат, кількість успішних закупівель має зрости,

– дозволяється фактично «безлімітне» використання Prozorro Market, інструменту, що дозволяє купувати типові товари за принципом електронного

каталогу.

Беручи до уваги триваючу війну, Постанова №1178 та нові особливості закупівель забезпечують повномасштабний процес закупівель на основі відкритої тендерної процедури як єдиної застосованої процедури (з урахуванням винятків та е-каталогу) та на основі положень профільного Закону (хоч і з деякими відхиленнями) без шкоди для принципів прозорості та рівного ставлення, а також зі збереженням магістральної відповідності законодавству ЄС.

Змінами, внесеними у Постанову КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 у січні 2023 року, передбачено тимчасове припинення трьохетапного аукціону. Фактично ж діє “сліпий” аукціон, коли постачальники надають свої ціни при подачі пропозицій, а електронна система автоматично визначає серед них найбільш вигідну. Відсутність трираундового аукціону має спонукати підприємців одразу пропонувати нижчу ціну. По-перше, в них не буде можливості додатково знизити ціну під час аукціону, а по-друге, інформації про те, хто ще подався на тендер, і з якою ціною, за замовчуванням ні в кого немає. Відмова від трираундового аукціону в Prozorro є тимчасовим рішенням, аби уникнути нерівного доступу бізнесу до аукціонів під час тривалих і непрогнозованих відключень світла.

Змінами, внесеними у Постанову КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 у лютому 2023 року, оновлено правила закупівель за результатами припинення трьох етапного аукціону.

З метою забезпечення подальшого розвитку та покращення існуючої в Україні системи публічних закупівель з урахуванням потреб, що виникли у зв'язку зі збитками спричиненими повномасштабною війною, забезпечення проведення ефективних публічних закупівель, розвитку конкурентного середовища у сфері публічних закупівель в Україні, а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у сфері публічних закупівель та послідовної адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу протягом 2023 року прийнято зміни до:

✓ постанови Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 166 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків» (внесені постановами Кабінету Міністрів України від 04.07.2023 № 677 та від 04.08.2023 № 804) для удосконалення законодавства щодо функціонування електронної системи закупівель та забезпечення ефективної взаємодії Мінекономіки, адміністратора електронної системи закупівель та операторів електронних майданчиків;

✓ постанови Кабінету Міністрів України від 14.09.2020 № 822 «Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу» (внесені постановами Кабінету Міністрів України від 04.07.2023 № 677 та від 31.10.2023 № 1135) для забезпечення ефективного функціонування електронного каталогу, зокрема, в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, як інструменту швидких закупівель в електронній системі закупівель в конкурентний та прозорий спосіб, якими зокрема передбачено розширення та встановлення підстав для відхилення пропозиції переможця, якщо він відмовляється від постачання пропонованого товару, або якщо пропонує товар походженням з російської федерації чи республіки білорусь, встановлення можливості відхилення адміністратором електронного каталогу учасників, у випадку, якщо до бенефіціара такого учасника застосовані санкції, тощо;

✓ Постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг

для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» з метою ефективного реагування на змін умов, пов'язаних з воєнним станом;

✓ постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1216 «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій» для відновлення діяльності ЦЗО, визначення умов відкритих торгів і закупівель за рамковими угодами;

✓ розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 № 846-р «Про визначення державної установи «Професійні закупівлі» централізованою закупівельною організацією», що забезпечило повернення до обов'язковості закупівель центральними органами виконавчої влади таких товарів як «електрична енергія» та «нафта і дистилати» через державну установу «Професійні закупівлі», а також обов'язкове проведення закупівель для забезпечення потреб Державного резерву України, що спрямовано на підвищення ефективності закупівель центральних органів виконавчої влади та наповнення державного матеріального резерву України.

Для врегулювання питання оперативного та ефективного здійснення закупівель закладами освіти, Міністерством оборони України, органами досудового розслідування та централізованими закупівельними організаціями, а також з метою узгодження з чинним законодавством положення пункту 4 розділу I Порядку визначення предмета закупівлі, затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 15 квітня 2020 року № 708, Мінекономіки внесені зміни до Порядку визначення предмета закупівель наказом Мінекономіки від 03.04.2023 № 1811 «Про затвердження змін до Порядку визначення предмета закупівлі», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.06.2023 за № 943/39999.

Крім того, за результатами опрацювання звернень і пропозицій, що надходили до Мінекономіки, та враховуючи вимоги ЄС щодо зведення кількості винятків із законодавства про публічні закупівлі до мінімуму, необхідного під час дії воєнного стану, Мінекономіки неодноразово переглянуто та внесено зміни до Особливостей, зокрема:

- зменшено кількість виключень для незастосування конкурентних закупівель замовниками, які розповсюджувались на широке коло випадків;
- спрощено процедуру публічних закупівель енергосервісу;
- забезпечено прийняття участі в публічних закупівлях учасникам, активи яких в установленому законодавством порядку передані в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;
- реалізовано механізм обов'язкових закупівель лікарських засобів шляхом використання електронного каталогу за визначеним переліком товарів;
- доповнено новими підставами для здійснення закупівель без використання ЕСЗ у випадках, коли застосування відкритих прозорих процедур може нести загрозу національній безпеці та оборони під час дії воєнного стану (наприклад, коли здійснюється закупівля товарів, робіт і послуг для здійснення заходів, спрямованих на забезпечення захисту об'єктів підприємств, установ та організацій електроенергетичного, ядерно-промислового, вугільно-промислового та нафтогазового комплексів), а також передбачена можливість не публікувати в ЕСЗ для таких закупівель договір про закупівлю та додатки до нього.

Крім того, передбачено можливість незастосування (опціонального застосування) електронного аукціону та можливість подавати тендерну пропозицією за ціною, що перевищує очікувану вартість у випадку, передбаченому тендерної документацією (що пов'язане з стрімкою зміною цін на ринку) та забезпечено розвиток електронного каталогу як ефективного та швидкого способу здійснення закупівель, а також запровадження обов'язку, у разі не проведення конкурентних закупівель, розміщувати в електронній системі закупівель договори, укладені без її застосування, та відповідне обґрунтування замовника для укладання прямих договорів.

2024 рік став яскравим свідченням, що навіть в умовах виснажливої війни Україна здатна ефективно проводити реформу публічних закупівель. І саме ця реформа прокладає Україні шлях до інтеграції з Європою.

Важливим напрямом розвитку системи публічних закупівель є підвищення оперативної ефективності процесу закупівель, гармонізація нашого законодавства з директивами ЄС, підвищення професіоналізації закупівель, запровадження інструментів сталого розвитку. І на початку лютого 2024 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердив операційний план її реалізації у 2024-2025 роках [11].

Стратегія передбачає розширення повноважень контролю за державними фінансами, а також удосконалення електронних аналітичних інструментів, які дозволять підвищити ефективність відбору ризикових закупівель для здійснення їх моніторингу. Адже система закупівель має трансформуватися в інструмент, в якому більша частина інформації стане доступною до читання машинами, адже саме в глибшій діджиталізації закупівельного процесу лежить ключ до реального зменшення зловживань, а у суспільства та влади має бути вільний доступ до інформації про товари, роботи та послуги, які закуповуються замовниками за рахунок відповідних бюджетів. Тому такі можливості сприятимуть прозорому моніторингу здійснення публічних закупівель.

Прийнята урядом Стратегія спрямована на подальшу гармонізацію законодавства України та Європейського Союзу. Документ визначає сім стратегічних цілей реформування системи публічних закупівель:

- гармонізація законодавства України у сфері публічних закупівель з відповідними Директивами ЄС;
- розвиток інституційної структури публічних закупівель;
- реалізація проектів відбудови України;
- професіоналізація публічних закупівель;
- розвиток електронної системи закупівель;
- залучення громадянського суспільства до розвитку сфери публічних закупівель;
- міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель.

17 вересня 2024 року Верховна Рада України у першому читанні підтримала урядовий законопроект №11520 про нову редакцію закону «Про публічні закупівлі».

Законопроект наближає законодавство України до норм Європейського Союзу та вдосконалює процес публічних закупівель.

Прийняття законопроекту дозволить запровадити низку закупівельних інструментів, які успішно застосовуються у країнах ЄС. Зокрема запровадити динамічні системи закупівель, конкурси проектів, інноваційні партнерства.

Також уточнюватимуться визначення, які будуть приведені у відповідність

європейським нормам.

У роботі над законопроектом важливе дотримання принципу пропорційності: права всіх учасників закупівель мають бути збалансовані.

Зокрема, розглядається можливість запровадити оскарження дій адміністратора електронного каталогу.

Законопроект передбачає інтеграцію сучасних підходів до закупівель, які виходять за межі традиційного критерію «найнижчої ціни», натомість зосереджуючись на співвідношенні ціни та якості.

Зміни сприятимуть підвищенню ефективності закупівель, пошуку найкращих рішень та подальшій професіоналізації фахівців із закупівель.

Україна зробила важливий крок на шляху європейської інтеграції. У липні 2024 року в Брюсселі відбулася перша скринінгова зустріч щодо наближення законодавства України до норм ЄС. Це є ключовим етапом переговорного процесу щодо вступу України до ЄС.

Висновки. Розвиток законодавства у сфері публічних закупівель в Україні є безперервним процесом, спрямованим на створення прозорої, ефективної та доброчесної системи, яка відповідає найкращим міжнародним практикам та потребам суспільства

Пріоритетом на наступні роки має бути продовження реформи закупівель, подальша гармонізація законодавства про закупівлі, державно – приватне партнерство та концесії з аспис ЄС, удосконалення моніторингу, контролю та механізмів нагляду за закупівлями, що сприятиме формуванню стійкої та ефективної системи публічних закупівель в Україні, закладаючи основу для її успішної інтеграції в європейський закупівельний простір. Удосконалення правової бази системи публічних закупівель повинно спиратися на дві фундаментальних передумови - відповідність праву ЄС та краща практика закупівель з урахуванням потреб відбудови країни.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Закон України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#top>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 року № 710 «Про ефективне використання державних коштів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2016-%D0%BF#Text>
4. Постанові Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 166 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-%D0%BF#Text>
5. Постанова КМУ від 27 грудня 2018 р. № 1216 «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-2018-%D0%BF#n9>
6. Постанова КМУ від 28 лютого 2022 р. № 169 Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-2018-%D0%BF#n9>. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text>
7. Постанова КМУ від 11 листопада 2022 р. № 1275 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text>

8. Постанова КМУ від 24 червня 2022 р. № 723 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2020 р. № 822 і від 28 лютого 2022 р. № 169». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2022-%D0%BF#Text>

9. Постанова КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>

10. Постанова КМУ від 16 травня 2023 р. № 491 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо проведення централізованими закупівельними організаціями публічних закупівель». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2023-%D0%BF#n2>

11. Розпорядження КМУ від 02 лютого 2024 р. № 76-р «Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-reformuvannia-systemy-pub-a76r>

12. Вебсайт Міністерства економіки України, розділ «Публічні закупівлі». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e056f948-2a7d-4912-a239-12396795ed1a>

13. Здирко Н. Г. Публічні закупівлі в Україні: історичний аспект становлення та розвитку. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_3_2019/27.pdf

14. Зельдіна, О., & Курепіна, О. (2024). Розвиток законодавства України щодо публічних закупівель. *Economics and Law*, 53(2), 70–77. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.02.070>

15. Малолітнева В. Особливості правового регулювання публічних закупівель в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду. URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/1450/1461>

16. Офіційний вебсайт системи публічних закупівель ProZorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/>

17. Процес державних закупівель в Україні: проблеми та рекомендації щодо їх вирішення. Позиційний документ Робочої групи Громадської ради при Міністерстві економіки України/Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2007/2007_11_State%20procurement%20system/Project%20output/2007_11_ukr_1.pdf

18. Шатковський О. Розвиток законодавства України щодо державних закупівель: від еволюції до революції. Радник в сфері державних закупівель. URL: https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/rozvytok-zakonodavstva-ukrainy-shchodo-derzhavnykh-zakupivel-vid-evoliutsii-do-revoliutsii/